

הקדמה

לבן גוריון הייתה היכולת המנהיגותית לפעול בהווה כנגזרת של פעולות עתידיות. פעולות שביצע בהווה היוו בניית תשתית ובסיס יציב לפעולות ההמשכיות לקיומה של מדינה ישראל. במילים אחרות, יצירת חזון ומטרות היא הדרך המרכזית והראשונה למנהיגות.

בן גוריון פעל כנער צעיר ובמשך כל חייו. היתה לו כריזמה, הידיעה מה צריך לעשות על מנת להניע ולהוביל את הדברים ונראה שרבים הלכו אחריו. על אף דרך בעייתית לעיתים בכל הנוגע להסתכלות רחבה על קבוצות חלשות, דת והיטמעותם של בני עדות המזרח – הוא היה אחד מגדולי המנהיגים בארץ. הוא היה ציוני, בכל יכולת ראית מקרו תוך הרצון למוסר, מנהיגת משתפת ומבזרת.

לא ניתן להגדיר את בן גוריון בכל הללו לאורך כל הדרך, מבלי יוצאי מן הכלל, מתוך הנסיבות איתם הוא היה צריך להתמודד. אי כי לא פעם נטש בן גוריון את אזור הנוחות שלו למען שימורה של מדינת ישראל והצליח לסחוף אחריו רבים אחרים.

דוד בן גוריון פעל לא מעט בעלטה מוחלטת תוך שהוא נעזר במנהיגים שונים ורותם אותם לתהליך על מנת לשים את החזון והמטרה של מדינת ישראל, גם לאחר הקמתה. כשבן גוריון החליט להקים מדינה - הכול היה נגדו. מיד אחרי השואה, הצהיר בן גוריון כי הוא מתכוון להקים מדינה. בן גוריון היה ממוקד בחזון וברוח ובהתאם לכך פעל.

עבודה זו תסקור את היכולות של דוד בן גוריון בשלושה מודלים למנהיגות חינוכית: מניהגת מוסרית לצדק חברתי, מנהיגות מבזרת ומנהיגות משתפת. כל הללו באים לידי ביטוי בסוג המנהיגות שלו בהיבטים פוליטיים בזמן ששירת את המדינה כשר הביטחון וראש הממשלה. אם כל הללו באים לידי ביטוי גם בצורך של מנהל בית הספר לייצר קהילה לומדת, רתומה ומגוייסת למטרות המשותפות של בית הספר.

בית הספר, בניגוד לפוליטיקה, אינו יכול לקחת חלק בהיבטים איגיאולוגיים ועליו ליישם מדיניות של שוויון חברתי בין כל בעלי העניין וזאת על מנת לייצר בית ספר שיתופי וצומח המורכב מכל אחד מהחלקים הבאים אליו: סגל ההנהלה, מורים, תלמידים ומורים. כולם למען חזון בית הספר והמדיניות המונהגת ליצירת אקלים חינוכי חיובי. ככלל הנהלת בית הספר היא האחראית ליצירת האקלים החינוכי, שיפורו ושימורו והוא למעשה מייצג את תנאי העבודה הייחודיים בתוך הארגון ומבדיל אותו מבתי ספר אחרים. אקלים חינוכי חיובי ושיתופי בבית הספר מתקיים כאשר הצוות הניהולי מסייע לצוות ההוראה על ידי שיתוף פעולה, האצלת סמכויות ותקשורת בעלת חזון משותף. מנהלים שיתופיים מעניקים למורים קבלת אחריות בלעדית, זמן צוות משותף ואווירה של למידה המבוססת על יחסי אמון (Zahed-Babelan, et al., 2019).

חוסר תקשורת ושייכות של התלמידים והמורים אל המוסד החינוכי היעדר טיפוח הסביבה הפיזית בה לומדים התלמידים ועובדים המורים משפיעים באופן ניכר על האקלים. חוסר בהאצלת סמכויות וניהול ריכוזי שמוביל את הפדגוגיה מלמעלה למטה הופכים את בית הספר לאקלים מבוסס (לוק, סגל זדביל, 2014).

תיאור המנהיג ותקופתו

דוד בן גוריון נולד בפולין ב 1886 והתחנך בבית ספר עברי שהוקם על ידי אביו. בנערותו הקים חברת נוער עברי בשם "עזרא" ובגיל 18 הצטרף למפלגה ציונית-סוציאליסטית "פועלי ציון" שפעלה בוורשה. בו גוריון עלה לארץ ישראל בשנת 1906 ועבד כפועל חקלאי, מורה, פעיל במפלגת "פועלי ציון" וחבר מערכת העיתון "האחדות" בבעלותה של המפלגה. בשנת 1915 גורש מארץ ישראל על ידי השלטונות העות'מאניים ובשנת 1918 התגייס לגדוד העברי של הצבא הבריטי וחזר עמו לארץ ישראל. הוא השתתף בהקמת מפלגת "אחדות העבודה" ב-1919. הוא כיהן בתפקיד המזכיר הכללי של ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ ישראל בשנים 1921-1935. בשנת 1930 השתתף בהקמת מפא"י ושימש נציג מפלגתו בהנהלת ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית. בשנים 1935-1948 כיהן בתפקיד יושב ראש הנהלת הסוכנות היהודית. ב-1946 קיבל את האחריות על עניני הביטחון של היישוב היהודי בארץ ישראל (משרד ראש הממשלה, 2018).

חוקרים רבים את הביקורת של בן גוריון על הקהילה היהודית בגולה בכך שהפגינו פסיביות, חוסר היצרנות ועל היעדרם של מסורות והרגלים אזרחיים נאותים. אחדים מהחוקרים ייחסו את תפיסותיו הציוניות לגישה 'קסטרופולית' הרואה באנטישמיות את שורש בעיית היהודים כאשר הציונות המדינית כפתרון לבעיה זו. אחרים ראו את הציונות שלו כנגזרת מאמונתו שהיהודים לא יצליחו להתערות בסביבתם הנוכרית תוך שהם מנסים לשמר את תרבותם היהודית (קידר, 2009).

דוד בן גוריון כנער מתואר כבעל נפש רגישה ופיוטית שבאה לידי ביטוי בחלומות אהבה לוחטים, בכתובה גבוהה ונסערת, פתוס רגשני ודרמטי. אם כי לאורך השנים הדמות המנהיגותית השתלטה על התנהלותו וזו נותרה מאחורי מגנים של הקשחה חיצונית וריכוז כל המשאבים הרוחניים הללו בעסקנות מדינית ומפלגתית (בר-זוהר, 1987). לאורך השנים, בן גוריון, כמנהיג ציוני הוא אופיין כנאמן, מסורתי ושיר. פועלו בהווה היהודית היה רב, מושרש עמוק "כוח הדחף והמחץ הפך לו קו אפייני" (בר-זוהר, 1987, 402). ולא ניתן היה להתעלם מאישיותו העזה.

בן גוריון, כראש ממשלה בנה את מדינת ישראל הצעירה ואת צבא ההגנה לישראל כצבא של העם. חשובה לו היתה העובדה כי צה"ל יהיה צבא של כל העם, לרבות נושא החינוך. הוא טען כי לכל יהודי יש הזכות להגיע ולהתיישב בארץ ישראל (משרד ראש הממשלה, 2018). בן גוריון הצליח להפוך את המחשבות שלו למציאות הלכה למעשה. המטרה היתה להקים ולשמר את המדינה היהודית גם שזו כבר הוקמה.

כמנהיג, מתואר בן גוריון, בעל תפיסת אחריות וסובלנות תוך גישה שיתופית לרבות הציבור הדתי. גישתו לציבור הדתי היה כי הדת היא היבט של בחירה ערכית, ולכן חשב שתקפותה של עמדה דתית אינה ניתנת לצידוק באמצעות טיעון פוזיטיבי. אם כי לא הסכים לוותר את המישור הפוליטי מדיני כריבון המדינה ולא הדתי. ריבונות המדינה, לטענתו של בן גוריון, היא במדרג הכנסת ולא תחת הרבנות (קידר, 2009).